

ІІ НАУКОВА ІСТОРІЯ

Серія інтерв'ю до Міжнародного дня
жінок і дівчат у науці

Олена Атласюк

доктор філософії в галузі математики,
постдокторантка Університету Гельсінкі (Фінляндія),
наукова співробітниця Інституту математики НАН України

Сфера наукових досліджень:

сучасна теорія диференціальних рівнянь, теорія операторів та функціональний аналіз.

Цитата, якою науковиця керується в житті або науці:

«Математика – це спорт для інтелекту, де перемагає не найшвидший, а найбільш наполегливий»
«Дослідження – це як рух у нескінченновимірному просторі. Ти ніколи не знаєш, чи знайдеш розв'язок, але кожен крок звужує коло пошуку і наближає до розуміння суті»

Шлях у науку

Як почалася ваша історія в науці?

Моя історія входження у світ математики почалася ще із сільської школи на півдні України. Потім після закінчення Херсонського державного університету, визначальним фактором у становленні моєї кар'єри стала співпраця з професором Володимиром Андрійовичем Михайлецем – видатним українським математиком. Він є не просто керівником, а й мудрим наставником. Після захисту дисертації я не зупинилася на досягнутому, а продовжую розвивати свої дослідження на міжнародній арені. Підсумовуючи сказане можна зробити висновок, що мій приклад є послідовним академічним зростанням у чудових математичних осередках України та Європи.

Чому саме математика / ваша галузь?

Математика є моєю галуззю, бо я вважаю її найправдивішою наукою у світі, яка не змінюється з часом, історією, політичними персонажами та коливаннями світоглядів. Закони математики є непорушними, вони працюють завжди! Я обрала цю науку, бо вона дає інструменти, які пояснюють не один приклад, а загальну закономірність процесів у світі.

Чи був момент, коли ви сумнівалися, що це «ваше»?

Насправді такі поодинокі розмиті моменти трапляються лише тоді, коли не виходить довести теорему, розв'язати задачу чи отримати відразу позитивні рецензії у рейтингових журналах. Але це відразу минає, особливо як в голові народжуються цікаві ідеї.

Хто або що найбільше підтримало вас на старті?

На самому початку мого шляху найбільшою опорою стали найрідніші люди та духовний фундамент. Передусім це моя мама, яка завжди вірить в мене попри все, та віра, що давала внутрішні сили не здаватися перед труднощами. Величезну роль відіграє нині підтримка мого чоловіка, а також мудрість моїх вчителів, які не лише діляться знаннями, а й надихають рухатися вперед у науці.

Виклики

З якими труднощами ви стикалися як жінка в науці?

На щастя, як на мене, в Україні ця проблема відчувається значно менше, ніж у багатьох інших країнах. У нас жінки становлять 46% дослідників, що є одним із найвищих показників у світі. Тому в українському академічному середовищі я частіше зустрічаю підтримку та повагу до професіоналізму, аніж гендерні бар'єри, хоча ми все ще працюємо над збільшенням жіночого представництва на керівних посадах.

Чи доводилося вам доводити свою компетентність більше, ніж колегам-чоловікам?

На щастя, ні. У моєму професійному оточенні в Україні я ніколи не відчувала потреби доводити свою компетентність більше, ніж чоловіки. Наукова спільнота, в якій я працюю, оцінює дослідників виключно за їхніми результатами – публікаціями, доповідями та ідеями. Враховуючи, що в Україні жінки складають значну частину науковців, колеги сприймають мене як рівного партнера, і я завжди відчувала повагу до свого професіоналізму.

Чи маєте ви синдром самозванця. Якщо так, то як ви з ним справляєтеся?

Так, іноді це відчуття виникає, особливо коли працюєш над складними відкритими проблемами або презентуєш результати на міжнародному рівні. Математика — це сфера, де ти постійно стикаєшся з тим, чого ще не знаєш.

Я справляюся з цим через дію та факти:

Переглядаю свої досягнення — нагадую собі про вже опубліковані статті та успішно розв'язані задачі.

Спілкуюся з колегами – обговорення показує, що навіть найдосвідченіші вчені мають сумніви, і це нормальна частина дослідницького процесу.

Фокусуюся на процесі, а не на страху помилки — сприймаю складність задачі як виклик для розуму, а не як тест на мою «геніальність».

Який найскладніший момент у кар'єрі ви вже пройшли?

Найскладнішим моментом став початок повномасштабної війни, коли мені довелося раптово покинути дім і рідний Інститут математики НАНУ. Цей вимушений крок розділив моє професійне життя на «до» і «після». Спочатку я провела два роки у Празі, а згодом переїхала до Фінляндії.

Це був подвійний виклик: адаптація до абсолютно нового мовного та культурного середовища і водночас необхідність інтегруватися в нові наукові групи з іншою тематикою та підходами. Мені довелося не просто продовжувати дослідження, а фактично «перезбирати» своє наукове життя на новому місці, будуючи нові зв'язки та опановуючи нові напрямки роботи в умовах повної невизначеності.

Баланс у житті

Як ви поєднуєте науку з особистим життям?

Для мене наука – це не просто робота «з дев'ятої до шостої», а стиль життя та мислення, тому чіткі межі провести важко. Часто найкращі ідеї для доведення теорем приходять саме під час прогулянок чи відпочинку.

Головний секрет мого балансу – це підтримка сім'ї та гнучкість. Мій чоловік із розумінням ставиться до мого графіку, дедлайнів та необхідності постійних переїздів. Ми намагаємось якісно проводити час разом, щоб відновити ресурс, але я не сварю себе, якщо доводиться попрацювати у вихідний, коли є натхнення чи терміновий реченець.

Чи реально «мати все» – і кар'єру, і сім'ю?

Так, це абсолютно реально, хоча й вимагає постійного пошуку балансу. Головне – не прагнути ідеальності у всьому одночасно 24/7. «Мати все» для мене означає мати гармонію між важливими сферами життя: можливість реалізуватися як науковиця, розв'язуючи складні задачі, і при цьому мати тепло, підтримку та затишок у родині. Завдяки взаєморозумінню з близькими мені вдається успішно поєднувати активну дослідницьку роботу з щасливим сімейним життям.

Що допомагає не вигорати?

Мені допомагають кілька речей:

Перемикання контексту: Математика вимагає глибокої концентрації, тому я навмисно роблю паузи – гуляю, розмовляю з друзями, займаюся шопінгом, подорожую або просто проводжу час з родиною. Це дозволяє мозку «перезавантажитися».

Спілкування з колегами: Обговорення ідей, спільна робота над задачами та підтримка наукового співтовариства додають енергії та нагадують, навіщо я цим займаюся.

Духовна опора: Віра допомагає мені зберігати внутрішній спокій навіть у найскладніші моменти, особливо зараз, під час війни.

Радість від процесу: Я нагадую собі, що математика — це те, чим я захоплююсь, а не лише обов'язок. Коли відчуваю втому, беру паузу, щоб повернутися з новими силами».

Успіх і мотивація

Яким досягненням ви найбільше пишаєтесь?

Я пишаюся кожним своїм досягненням, бо жодне з них не давалося легко. На кожному етапі життя – чи то навчання у школі та університеті, захист дисертації в аспірантурі, виграні гранти чи складний переїзд за кордон під час війни – це були серйозні виклики, які вимагали повної віддачі та наполегливості.

Але найбільше я пишаюся створенням міцної родини та надійним колом друзів. Зберегти теплі людські стосунки та близькість, будуючи наукову кар'єру та долаючи життєві випробування, для мене є таким же важливим досягненням, як і будь-яка доведена теорема.

Що для вас означає успіх у науці?

Успіх у науці для мене — це поєднання двох речей: внутрішнього задоволення від відкриття та зовнішнього впливу.

З одного боку, це момент «еврики», коли вдається розв'язати складну задачу, над якою довго думала, або знайти красиве доведення теореми. Це відчуття, що ти додала маленький, але власний «пазл» до світової картини знань.

З іншого боку, успіх — це коли твої результати стають потрібними іншим: коли колеги цитують твої роботи, використовують твої методи, або коли вдається надихнути студентів та підтримати спільноту (як ми це робимо в Товаристві жінок-математиків). Це визнання того, що твоя праця має значення.

Який міф про жінок у STEM ви хотіли б зруйнувати?

Я хочу остаточно зруйнувати міф про те, що математика — це «чоловіча» територія, а жінки в ній — це виняток або аномалія через нібито інший склад розуму.

Це абсолютно не так. Інтелект не має статі, а здатність до абстрактного мислення та розв'язання складних рівнянь не залежить від гендеру. Українська статистика, де жінки складають 46% дослідників, є найкращим доказом того, що коли суспільство не створює штучних бар'єрів, жінки досягають у STEM таких же висот, як і чоловіки, залишаючись при цьому щасливими дружинами та матерями.

Послання майбутнім науковицям

Що б ви сказали собі 10 років тому?

Нині 2026 року, отже «10 років тому» — це 2016 рік, час закінчення університету, мить вирішення переїхати з Херсона, де вже все було влаштовано, до невизначеності аспірантури Києва.

Я б сказала собі: «Не бійся великих змін і вір у свої сили».

Десять років тому я навіть уявити не могла, що мені доведеться жити і працювати в різних країнах Європи, долати виклики війни та адаптуватися до абсолютно нових умов. Я б порадила тій Олені бути сміливішою у своїх мріях, не вагатися і пам'ятати, що будь-які труднощі — це лише сходинки до зростання. А ще — цінувати кожен мить поруч із рідними та близькими, бо це найважливіше джерело сили.

Яку пораду дали б дівчатам, які бояться йти в науку?

Моя головна порада: не дозволяйте страху помилки або стереотипам заглушити вашу цікавість.

Наука — це не закритий клуб для «обраних», а простір для тих, хто хоче пізнавати світ. Не бійтеся, що буде складно — складність означає розвиток. Пам'ятайте, що в Україні ви не будете самотніми: у нас потужна спільнота жінок-науковиць, які готові підтримати та поділитися досвідом. Вірте в себе, шукайте наставників і знайте: ваш розум і талант потрібні науці так само сильно, як і будь-чий інший.

Чому жінкам важливо бути видимими в науковому просторі?

Жінкам важливо бути видимими в науковому просторі, бо видимість напряму впливає на можливості: запрошення на конференції, участь у керівництві, активність публікацій та загальне визнання в професійній спільноті. Коли жінок менше видно, виникає «ефект невидимості»: навіть за сильних результатів їх рідше розглядають як лідерок або експерток, і дисбаланс на високих позиціях лише закріплюється.

Також видимість створює рольові моделі для молодших — студенток і аспіранток: якщо вони бачать жінок серед доповідачів, організаторів і авторів, то легше уявляють себе в науці як у довгостроковій кар'єрі. Саме тому, зокрема, діяльність різних товариств орієнтована на підвищення видимості жінок у математичній спільноті та підтримку молодих дослідниць.